

УДК 336 (477)

Бабенко-Левада В.Г.¹, Бугайцова Ю.О.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-110 НУ «Запорізька політехніка»

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Банківська система України працює в напруженому стані з початком бойових дій в лютому 2022 року. Водночас банки продовжують свою діяльність, намагаються виконувати усі свої зобов'язання та дотримуватись правил. Національний банк України активно підтримує стабільність банківської системи та регулює фінансовий сектор шляхом впровадження ряду нормативно-правових актів, у тому числі постанови НБУ «Про особливості підтримання ліквідності банків в умовах воєнного стану», «Про банківську систему в умовах воєнного стану» та здійснення низки взаємопов'язаних заходів. Також регулятор обмежив діяльність банків на валютному ринку та встановив ліміти на готівкові операції.

Антикризові рішення регулятора базуються на трьох ключових принципах:

- захист інтересів клієнтів банку. Банки повинні підтримувати доступ до власних і кредитних коштів клієнтів та можливість здійснювати платежі та перекази;

- підтримка діяльності банків та їх ліквідності. Негативний вплив бойових дій не повинен призводити до оголошення банків неплатоспроможними. Проблемні фінансові установи в разі потреби встигнуть відновити фінансову стабільність після закінчення воєнного стану;

– прозорість звітності, що відображає реальний фінансовий стан банків. За відсутності надійної та прозорої звітності регулятора, буде складно реалізувати ефективні заходи щодо покращення банківської діяльності після війни.

Виходячи з цих принципів, НБУ визначає перелік і зміст заходів, спрямованих на підтримку банківської системи.

Структура банківського сектору України в умовах воєнного стану суттєво не змінилася. В Україні були ліквідовані всі компанії та заклади, які належать або чия діяльність напряду пов'язана з РФ. У 2022 році НБУ відкликав ліцензії та ліквідував банки країни-агресора: АТ «Міжнародний резервний банк» та ПАТ «Промінвестбанк». Таким чином, в Україні наразі працює 65 банків.

Станом на 1 січня 2023 року в Україні налічувалося 5336 діючих структурних підрозділів банків. За 2022 рік їх кількість скоротилася на 20,2% [1]. Ця тенденція під час воєнного стану обґрунтовується неможливістю роботи відділень банків на окупованих територіях та територіях, де ведуться бойові дії.

Після початку повномасштабної війни банківський сектор зазнав трансформацій. Проте в таких кризових умовах банки та Національний банк України продовжують працювати. Система електронних платежів НБУ працює безперервно, що дає можливість здійснювати оплату, враховуючи всі потреби клієнтів банку. Незважаючи на закриття значної кількості відділень банків, вони продовжують забезпечувати безперебійність безготівкових розрахунків юридичних та фізичних осіб, а також функціонування платіжної інфраструктури.

Розглянемо основні тенденції розвитку банківського ринку в умовах воєнного стану:

– ліквідність банків. Банки мають достатній запас високоліквідних коштів та активів для забезпечення всіх платежів і розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Впровадження рефінансування НБУ є додатковою «подушкою безпеки» для банків. Але через дорожчу вартість кредиту банки замінюють його коштами клієнтів, про це свідчить зниження частки до 1,8%. У цей період найбільшу кількість кредитів рефінансування отримали такі банки: АТ «ПриватБанк», АТ «Укрексімбанк», АБ «Укргазбанк» [1].

– банківські активи. Обсяг чистих активів платоспроможних банків збільшився на 17,9% за 2022 рік. Переважно нарощувалися обсяги депозитних сертифікатів НБУ та коштів на рахунках в інших банках. Разом з тим вкладення в ОВДП за рік незначно скоротилися. Підвищення попиту на державні цінні папери відбулося на початку 2023

року. Чистий кредитний портфель у 2022 році скоротився в усіх групах банків передусім внаслідок дорезервування. Попит на позики надалі пригнічений, тож ключовим рушієм гривневого кредитування залишатиметься державна програма підтримки «Доступні кредити 5–7–9%» [1].

– зобов'язання банків. Обсяги зобов'язань платоспроможних банків за 2022 рік зросли на 18,8%. Кошти клієнтів надалі залишаються основним джерелом фондування банків, їх частка зросла до 87,9%. Валовий зовнішній борг знизився до 2,2 млрд дол. США. Обсяги гривневих коштів фізичних осіб за рік зросли на 31,8%. Завдяки зарплатним проектам та концентрації соцвиплат лідерами за цим показником виявилися Ощадбанк та ПриватБанк. Більшість нових надходжень коштів залишається на поточних рахунках. Строкові вклади населення у гривні зменшились на 6%. За 2022 рік кошти населення в іноземній валюті зменшились на 4,6%. Найвідчутніше зростали валютні вклади в установах із розвиненим інтернет-банкінгом, зокрема ПриватБанку та окремих приватних банках. Цьому сприяв дозвіл НБУ купувати валюту онлайн для розміщення на депозитах. Кошти суб'єктів господарювання в національній валюті за рік зросли на 11,9% завдяки адаптації бізнесу до умов війни [1].

– фінансові результати банків. Попри значні відрахування до резервів, за результатами 2022 року сектор отримав 24,7 млрд грн прибутку. Збитковою за рік була 21 установа. Сукупний збиток цих установ становив 20,8 млрд грн. Більшість банків зберігала високу операційну ефективність. Процентні доходи стрімко зростали, значною мірою завдяки вкладенню вільної ліквідності у високодохідні депозитні сертифікати, тоді як збільшення вартості фондування було помірним. Обстріли енергетичної інфраструктури помірно позначилися на динаміці чистого комісійного доходу. У річному обчисленні він скоротився на 7%. Зростання операційного доходу також підтримав прибуток від операцій із валютою. За підсумками року операційно прибутковим був 61 банк. Упродовж року банки продовжували доформовувати резерви під збитки, спричинені війною. Усього за рік банки сформували 118,8 млрд грн резервів [1].

Діджиталізація банків в умовах воєнного стану дуже важлива, бо під час військових дій має забезпечувати звичайну «довоєнну» функцію постійного доступу до банківських послуг для всіх груп клієнтів незалежно від їх місцезнаходження. Системи мобільного та інтернет-банкінгу залишаються одними з основних інструментів для дистанційного обслуговування клієнтів. Банки підтримують і вдосконалюють їх роботу, що забезпечує клієнтам постійний

віддалений доступ для управління власними рахунками і коштами. Зокрема, процес ідентифікації клієнтів банку через додаток «Дія» забезпечує простий та ефективний доступ до облікових записів. Також варто зазначити, що під час війни банки намагаються спростити певні операційні процеси для зручності своїх клієнтів. Найпоширеніша проблема за останні місяці, з якою зверталися клієнти банків – це термін дії платіжної картки. У результаті більшість банків автоматично продовжили термін дії платіжних карток, а також дозволили клієнтам випускати віртуальні картки у мобільних додатках, які дають можливість оплачувати товари та послуги за допомогою смартфона у будь-яких точках світу. Банки також впровадили хмарні технології для зберігання своїх даних. Тепер вони не залежать від критичної інфраструктури всередині країни, що дозволяє підтримувати високий рівень безпеки банківських даних. Корисним нововведенням є можливість для українців знімати готівку до 6000 грн. з картки безпосередньо в касах великих торгових мереж.

Отже, 2022 рік був для банків роком подолання операційних викликів. Через злагоджені дії НБУ та банків національна банківська система працює досить стабільно та забезпечує безперервну роботу фінансових установ. Надалі банкам потрібно зосередитися на відновленні кредитування та підтримці своїх бізнес-моделей в умовах тривалої війни. Кредитний ризик надалі залишатиметься домінуючим для банків. Протягом 2023 року НБУ хоче провести оцінку стійкості банків, однак він не буде застосовувати санкції до них через невиконання вимог щодо капіталу та ліквідності в умовах воєнного стану, і після його закінчення надасть їм достатньо часу для відновлення своєї фінансової стабільності. Ліквідність сектору в цілому залишається високою, триває приплив коштів клієнтів. Проте подальше зниження частки строкових коштів посилює ризики для банків. Щоб стимулювати фінансові установи до поліпшення строкової структури, НБУ підвищує резервні вимоги для коштів на поточних рахунках та на вимогу. Банкам варто більше уваги звертати на управління ліквідністю, зокрема дотримуватися процентної політики, що стимулюватиме строкові вклади населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Офіційний сайт Національного Банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>